Cengiz GÖLTAŞ
TMMOB Enerji Komisyonu Başkanı

TMMOB Bartın-Amasra Termik Santral Raporu yayımlandı

Amasra'da termik santral kaygısı

Son dönemde serbest piyasa mantığı ile kendi kaderine terk edilen sektörde, yeni üretim santrallarının özel sektörün kârlı bulduğu alanlara yönelik tercihlere göre şekillendirilmesi, plansız enerji yatırımı yapılan bölgelerde toplumsal yaşamın bütününe dair halkın haklı tepkilerine yol açıyor. Bu tepkilerin en yoğun yaşandığı bölgelerden biri de Bartın-Amasra.

TMMOB ülkemizin birçok yöresinde süregelen termik santral kurma tartışmalarına yeni ve örnek bir açılım sunmak üzere Bartın-Amasra Bölgesi'nde yaptığı incelemeleri rapor haline getirdi ve geçtiğimiz günlerde değerlendirmelerini kamuoyu ile paylaştı.

Kitap haline getirilen rapor, bir bölgenin kendi gerçekliğinden yola çıkarak toplumsal hayatın bütününe etki edecek önemli kararlarda yetki ve uygulama sorumluluğunda bulunanların nasıl bir yöntem izlemesi gerektiğini bir kez daha hatırlatıyor. Bu yönüyle TMMOB, bilim ve tekniği soyut mühendislik uygulamaları yerine meslek alanlarının kesiştiği her noktada, ülke ihtiyaçlarının toplumsal yarar düzleminde nasıl ele alınması gerektiğine bir kez daha vurgu yapıyor.

Hiç kuşku yok ki son yıllarda Türkiye'nin en önemli tartışma konularından biri de güvenli, ucuz ve çevreye uyumlu olarak enerji temininde sürekliliğin nasıl sağlanacağı. Tüm bu koşulları gerçekleştirmeye dönük bütünlüklü bir enerji politikasının olmadığı ise son 20 yılda giderek dışa bağımlılığı arttıran ve enerji krizini derinleştiren neo-liberal uygulamalar ile yakıcı olarak görülüyor.

Bugün, enerjide kamusal bir hizmet anlayışı yerine piyasa kavramının öne çıkarıldığı bir dönemin içindeyiz. Bunun sonucu olarak da enerji yatırımları da ya zamanında yapılmıyor ya da doğru tercihler kullanılmayıp yapılan yanlış yatırımlarla ekonomik kayıpların yanı sıra ciddi toplumsal sorunlar gündeme geliyor.

Son dönemde serbest piyasa mantığı ile kendi kaderine terk edilen sektörde, yeni üretim santrallarının özel sektörün kârlı bulduğu alanlara yönelik tercihlere göre şekillendirilmesi, plansız enerji yatırımı yapılan bölgelerde toplumsal yaşamın bütününe dair halkın haklı tepkilerine yol açıyor. Bu tepkilerin en yoğun yaşandığı bölgelerden biri de Bartın-Amasra.

Daha önceleri de Bartın'a mobil santral kurulması için girişimlerde bulunulmuş, ancak insan sağlığı ve çevre kirliliği açısından yaratacağı sakıncaların kamuoyundan gelen yoğun tepkiler ile bilince çıktığı koşullarda bu santralın kurulmasına engel olunmuştu.

Şimdi Bartın-Amasra halkı yeniden kendi yaşam alanlarını ve geleceğini sorgulama duyarlılığı içinde. Yeni bir oldu-bitti yaratılarak, geri dönülemeyecek sonuçlar ile karşılaşmak istemiyor. Ne yapılmak istendiğini ve sonuçlarını görmek istiyor. TMMOB, yörede kurulması planlanan termik santral konusunu tüm boyutları ile yerinde inceleyerek önemli bir çalışmaya imza attı.

TMMOB tarafından hazırlanan rapor; öncelikle Bartın'ın Amasra İlçesi'nin genel özelliklerinin irdelenmesi ile başlıyor. Bu bölümde bölgenin coğrafi konumu, iklim özellikleri, jeolojik yapısı, su kaynakları, arazi ve toprak özellikleri, arazi kullanım durumu ve bitki örtüsü, nüfus durumu, ekonomik yapı, ulaşım ve turizm konularına yer verilmiş. Ardından Amasra'da halen sürdürülen **"Taşkömürü İşletmeciliği"** adı altında, Türkiye Taşkömürü Kurumu (TTK) Amasra İşletme Müdürlüğü hakkında genel bilgiler, işletme yöntemi, taşkömürü üretimi ve kömürün kullanımı, rezervler ile işletmenin geleceği irdeleniyor. Üçüncü bölüm Amasra Taşkömürü İşletme Müdürlüğü ile HEMA A.Ş ilişkisini ele alıyor. Tüm bunların ışığı altında rapor, konunun enerji ve çevre boyutlarının kapsamlı bir değerlendirilmesi ile Meclis'te süren siyasi tartışmaları içeren belgeler ve sonuç bölümüyle bütünlüklü nesnel bir yaklaşım sergiliyor.

Garantilerle gelen kurulu güç artışı

Amasra'da kurulması planlanan termik santral sürecinde ilk adımı oluşturan şey özelleştirme uygulaması. TTK Amasra Taşkömürü İşletme Müessesesi'nin güneyinde kalan bakır sahalarla, üretim faaliyetinde bulunulan yerin kömür varlıklarının işletilmesini 2005 yılında rödövans karşılığı özel bir firmaya (HEMA A.Ş) devrediyor. Ürettiği kömürleri değerlendirmek için termik santral kurmaya karar veren HEMA A.Ş, Enerji Piyasası Düzenleme Kurulu'ndan (EPDK) 2006 yılından itibaren 49 yıllığına enerji üretmek için üretim lisansı alıyor. Lisans başvurusunda, Bartın'ın Amasra İlçesi'nde kurulması planlanan termik santralın kurulu gücünün 654 megavat (MW) olduğu, yakıtının ise taşkömürü/metan gazı olacağı belirtilmekte.

Türkiye'nin taşkömürü rezervi 1.33 milyar ton olarak belirlenmiştir. Bu rezervin yüzde 99'nu Zonguldak ve Bartın taşkömürü rezervleri oluşturmaktadır. Jeolojik rezervin ise 409 milyon tonu Amasra Havzası'nda bulunmaktadır.

Konunun enerji boyutu incelendiğinde; söz konusu firmanın talebi doğrultusunda kurulması düşünülen termik santralın EPDK'dan alınan 654 MW gücündeki lisans izninin kısa bir süre sonra 1200 MW'a yükseltildiği görülmüştür. Güç yükseltme konusundaki zamanlamada, 2007 yılında Türkiye'de nükleer santralların kurulmasıyla ilgili kanun tasarısına eklenen geçici 11. maddenin Türkiye'de 1200 MW'ın üstünde kurulacak termik santrallara yerli kömür kullanmak şartıyla devletin bazı olanaklar tanıması anlamlıdır. Bu özel olanaklar arasında, termik santral kurulacak alanın kamulaştırma bedellerinin devlet tarafından ödenmesi, bu firmaların termik santralın su ihtiyacını gidermek için kuracakları barajların kamulaştırma bedellerini devletin ödemesi, devletin üretilen enerjiye 15 yıl alım garantisi vermesi ve bu enerjinin en yakın dağıtım merkezlerine gidebileceği iletim hatlarının masraflarının da devlet tarafından ödenmesi sayılabilir. Tasarının yasalaşması sonrası HEMA A.Ş'de güç artırımıyla bu olanaklardan yararlanabilir duruma gelmiştir.

Bölgesel gereklilik yok

Raporda konunun bölgesel enerji gereksinimi açıdan değerlendirmesi de yapılmış, Amasra Bölgesi için Zonguldak-Bartın-Karabük ve Bolu illerinin yıllık puantları toplamı yaklaşık 380 MW olarak belirtilmiştir. Bu verilerden hareketle, kurulmak istenen santralın kurulu gücü bölgesel puant ile üretimi de bölgesel tüketim ile karşılaştırılarak bir yorum yapmak mümkündür. İldeki dağıtım kayıpları kaçak elektrik kullanımı da dahil olmak üzere yüzde 11.49'lar düzeyindedir. Bartın Valiliği verilerine göre, ilin şu anki kurulu gücü 244,41 MW (puant güç 42.19 MW) olup, 2006 yılı talep gücünün üzerinde, neredeyse yüzde 50'den fazlasına denk gelmektedir. İlde son 10 yıldaki elektrik tüketimi yıllara göre bir artış kaydetmemiştir. Bunun başlıca nedeni ekonomik krizler, nüfus artış-azalış hızı, göç vb.dir.

Yukarıdaki veriler ışığında, Bartın'ı içine alan bölgedeki 4 ilin elektrik

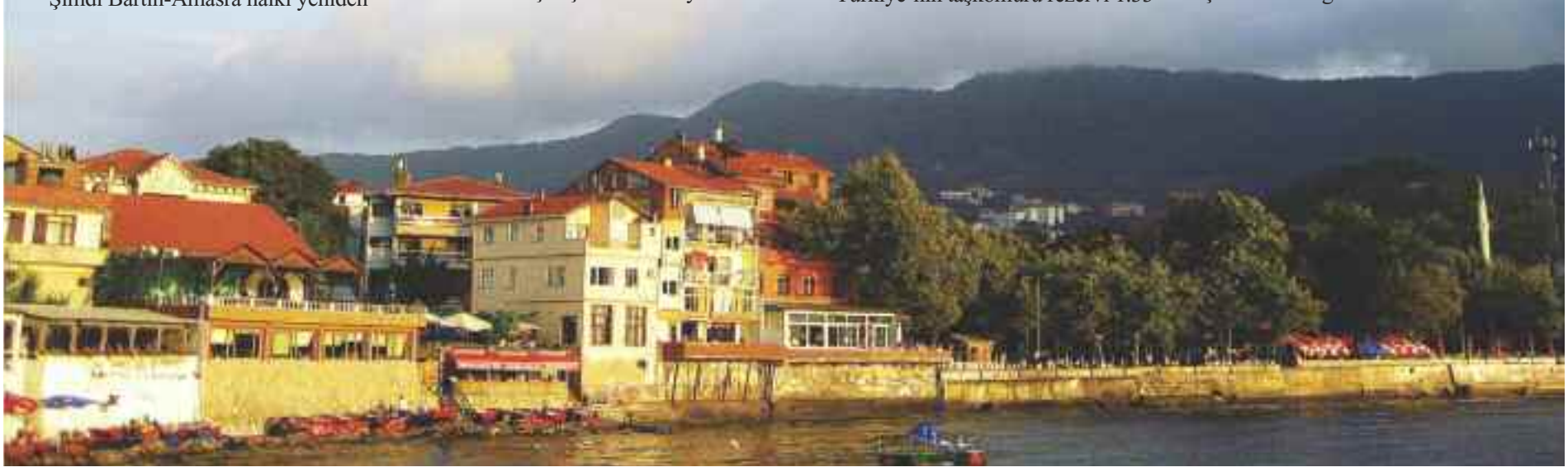

gereksinimi için bu bölgede bir santral kurulması gerekmemektedir. Bu gerçeği doğrulayan bir başka gösterge de, Türkiye Elektrik İletim A.Ş'nin 2006 yılı iletim hatları projesinde Amasra'da 420 kilovoltluk (kV) bir merkez ve bu merkezi iletim şebekesine bağlayan hatların planlanmış olmasıdır. Kurulacak santralın üreteceği elektrik enerjisinin enterkonnekte sistem üzerinden ülkenin genel tüketimine sunulacak olması, bu santralın **"Bölge gereksinimlerini karşılamak üzere kurulacağı"** iddialarının doğru olmadığının ek kanıtıdır.

İthal kömüre geçiş uyarısı

Diğer yandan, taş kömürünün elektrik enerjisi üretmek üzere yakılamayacak kadar değerli bir maden olduğunu bu santralı planlayanlar da bilmektedir. Başlangıçta yerli kaynak, bölge ihtiyacı, istihdam vb. gerekçelerle başlayacakları bu faaliyetin, sonradan taş kömürüne yazık, yeteri kadar çıkarılamıyor o nedenle ithal kömüre geçmeye mecburuz gerekçeleriyle ithal kömüre dayalı gerçekleştirilmesi sürpriz olmayacaktır. Bu durum enerjide dışa bağımlılığı daha da arttıracaktır.

Günlük 1150 ton kül oluşacak

Bartın-Amasra Termik Santral Raporu'nda yer alan çevre boyutu ile yapılan incelemelerde ise; termik santral için yıllık olarak yaklaşık 3 milyon tondan daha fazla kömüre ihtiyaç olduğu ortaya konulmuştur. Bu kömürün yakılması sonucu oluşacak olan kül miktarı yaklaşık olarak 420 bin ton/yıldır. Günlük oluşacak kül miktarı da 1150 ton olarak gerçekleşecektir. Bu külün Amasra İlçesi ve yakın çevresinde depolanmasını sağlayacak kül barajı yapmaya uygun bir alan bulunmamaktadır. Çünkü bu bölgede havzalar dar ve kısadır. Külün taşıma ile başka bir yere depolanması durumunda ise günde 115 kamyonun bu bölgede sürekli hareket halinde olacağı ve bu kamyon trafiğinin yaratacağı çevre sorunlarının dikkate alınması gerekir.

Rüzgar yönü ters

Kurulacak termik santral, Amasra şehir merkezine çok yakın yerleşim bölgeleri içinde ve hakim rüzgar yönü, deniz ters akıntısı yerleşim alanları yönüne doğrudur. Yani termik santraldan çıkan zehirli gazlar ve küller anında insanların soluduğu havaya karışıp astım ve kanser riski katlanarak artacaktır. Batı Karadeniz'in hassas kıyı ekosistemleri; rüzgar, deniz akıntıları gibi nedenlerle kilometrelerce batıda bulunan Çatalağzı Termik Santralı'nın küllerinden bile olumsuz etkilenmektedir. Bu mesafeden Amasra ve doğusundaki koyların zarar göreceği açıktır. Ne yazık ki santralın kurulacağı bölgenin tarım toprakları, bitki örtüsü ve deniz canlıları, santraldan çıkacak kül ve temizlenmeden denize verilecek soğutma sularından zarar görecektir. Ayrıca bölgede önemli geçim kaynakları olan ekolojik turizm, tarım, arıcılık, büyük baş hayvancılık ve balıkçılık büyük darbe alacaktır.

Çevre boyutu ile yapılan incelemelerde Bartın Amasra Termik Santralı için yıllık olarak yaklaşık 3 milyon tondan daha fazla kömüre ihtiyaç olduğu ortaya konulmuştur. Bu kömürün yakılması sonucu oluşacak olan kül miktarı yaklaşık olarak 420 bin ton/yıldır. Günlük oluşacak kül miktarı da 1150 ton olarak gerçekleşecektir. Bu külün Amasra İlçesi ve yakın çevresinde depolanmasını sağlayacak kül barajı yapmaya uygun bir alan bulunmamaktadır.

Amasra'da termik santral kurulması konusunun, fayda-zarar boyutları ile bölgenin tarihi-kültürel dokusu, tüm Karadeniz kıyılarının çok az yerinde görülebilen doğal güzellikleri ve yazlık alanlarıyla, gerek yöre insanlarının sağlıklı ve insanca yaşam ortamları açısından ve gerekse de bu özellikleri ile büyük bir turizm/ekonomi potansiyeli oluşturması açısından ele alıp değerlendirilmesi gerekir. Santralın başta karbondioksit olmak üzere havaya, denize, tarım alanlarına, ormanlara salacağı zehirli gazların insanlara, bitkilere, hayvanlara, kısaca tüm doğaya ve yaşama vereceği zararlar çok iyi düşünülmelidir. Çünkü hiçbir argüman insan ve doğa yaşamının zarar görmesine, kötüleşmesine, kalitesizleşmesine gerekçe olamaz.

Ticari kaygılar yerine çevreye duyarlı yaklaşım

TMMOB Bartın-Amasra Termik Santral konusunu yerinde inceleyen çalışma grubunca hazırlanan raporun sonuç bölümünde özetle şu saptamalara yer verilmiştir:

-Bölgenin kurulacak bir termik santraldan üretilecek elektrik enerjisine gereksinimi olmadığı, ayrıca kurulu enerji nakil hatlarının yeni bir üniteyi taşıyacak nitelikte olmadığı, yakın zamanda yeni bir nakil hattının da planlanmadığı, ilin enerji ve doğal kaynaklarının yeterli ve rantabl kullanılabilmesi için yenilenebilir kaynaklar da dahil olmak üzere tüm enerji kaynaklarının uygun kombinasyonuyla enerji üretiminin ve sürekliliğinin sağlanması gerektiği.

-Amasra'da kurulacak bir enerji santralının yeni teknoloji kullanımı ve alınacak tüm önlemlere karşın doğal çevreyi olumsuz etkileyeceği, doğal çevrenin bozulmasının tarım sektörü yanında önemli bir potansiyel olan turizm sektörü ve beslediği alt sektörleri dolayısıyla yerel ekonomiyi de olumsuz etkileyeceği.

-Bölgede kömüre dayalı termik santral kurulması halinde oluşacak atıkları depolama sorunu ve olası kül barajının Amasra dışında Bartın ve çevre illeri de olumsuz etkileyeceği.

-Amasra'nın iklim özellikleri sonucu deniz seviyesinde gaz ve partikül madde üretecek bir tesisten çıkacak olan gazlar ve partikül maddelerin büyük kısmının bölge üzerinde yayılacağı, bacadan çıkacak kirleticilerin yayılacağı alanın, baca yüksekliğine ve baca gazı özelliklerine bağlı olarak meteorolojik koşulların etkisinde daha uzun mesafelerde de etkili olacağı.

-Bölgede yapılan kapalı kömür işletmeciliğinin kaynak sularının akiferlerine etkili olabilecek derinliklerde gerçekleştirildiğinde kaynak sularının yön değiştirmesine ya da yok olmasına neden olabileceği.

-Termik santralın atıklarının yeraltı sularını kirletmesinin gelecek nesiller için tehlikeli olduğu, yağmur sularıyla yıkanan küllerin içinde bulunan toksik maddelerin yer altı sularına karışarak uzun vadede su kaynaklarının kirlenmesine neden olacağı.

-Bartın ve çevresinin 1.derece deprem bölgesinde kalması ve Kuzey Anadolu Fay Hattı'nın tali fayı olan Amasra Fayı'nın Bartın İli'nin doğusundan geçmesinin, tesis yapımına yönelik gerekli önlemler alınsa da, olası bir depremin her zaman risk oluşturacağı.

-Amasra Bölgesi taşkömürleri yataklanma özellikleri nedeniyle tam mekanize üretim için sorunlu olduğu, kurulmak istenen santralın gereksinimi olan ve üretilmesi planlanan 3 milyon ton/yıl kömürün yeterince ve zamanında üretilememesinin, santralın düşük kapasite ile çalışmasına ya da ithal kömür bağımlısı haline gelinmesine neden olacağı.

-Amasra'da taşkömürü işletmeciliğinin yöre halkı ile barışık sürdürülen bir faaliyet olduğu gerçeğinden hareketle, yeni yatırımların çevreye duyarlı olmasının gerektiği, ticari kaygılar ve sosyal sorumluluktan uzak uygulamalarla bu yapının ve dokunun bozulmasının önemli sosyal sorunlar yaratacağı. ■